

FAKTA A MÝTY V RÁMCI ZNALOSTÍ O HIV/AIDS U OSOB OMEZENÝCH NA SVOBODĚ

Mgr. Anastázie Bohanesová^{1,2}; PhDr. Jiří Frei, Ph.D.³

1) Společnost Podané ruce o.p.s.

2) Ústav speciálněpedagogických studií, Pedagogická fakulta,
Univerzita Palackého v Olomouci

3) Fakulta zdravotnických studií, Západočeská univerzita v Plzni

---

„Je něco, co bys mohl dělat jinak, aby to bylo bezpečnější?“

„Nespat s holkama, co mají HIV...“

Vazebně stíhaný muž

V České republice jsou zařízení působící v oblasti služeb pro uživatele návykových látek, kteří se dostali do konfliktu se zákonem a nacházejí se v různých fázích trestního řízení, jsou vazebně stíhaní či odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody. Pracovníci těchto programů jsou zaměřeni při práci s těmito osobami na různé oblasti, z nichž jedna, velmi důležitá, je i oblast harm reduction. V rámci této oblasti se snaží o co nejvyšší možnou míru informovanosti těchto lidí o sexuálně přenosných chorobách, mezi něž se řadí i HIV.

V rámci výzkumného šetření byly prováděny rozhovory s vazebně stíhanými i odsouzenými, po jejichž analýze došlo k potvrzení faktu, že jsou obeznámeni s testováním na některé sexuálně přenosné choroby při nástupu do vazební věznice, případně

do výkonu trestu. Avšak jejich výsledky jsou mnohým z nich neznámé. Tyto osoby tak předpokládají, že pokud jim výsledek testu nebyl sdělen, jsou zdraví. Mnoho z nich však svou diagnózu zná ještě před vstupem do věznice a nejsou pro ně tedy mnohdy tyto výsledky důležité. Do některých českých věznic jezdí pravidelně pracovníci Domu světla a zdarma nabízí možnost testování na HIV odsouzeným, přičemž testování předchází beseda na toto téma. Bohužel však o testování z řad vazebně stíhaných či odsouzených osoby není velký zájem. Mezi odsouzenými se jich k testování přihlásí velmi malý počet. Ve většině věznic probíhá osvěta o problematice HIV/AIDS formou jednorázových, opakovaných besed. Stejně tak je možné případně využít i krizovou intervenci od proškolených pracovníků.

Při dalším, námi realizovaném šetření, které bylo prováděno v rámci besed a individuálních rozhovorů se došlo ke zjištění, že mnoho z odsouzených či vazebně stíhaných má některé mýty z problematiky HIV/AIDS za fakta a některá fakta naopak za mýty. Na základě tohoto zjištění byl v lednu 2018 distribuován nestandardizovaný dotazník zaměřený na problematiku HIV/AIDS a následně probíhaly osobní či skupinové rozhovory. Z důvodu specifické skupiny respondentů, jejich malého zájmu a částečně omezené spolupráci bylo rozdáno pouze 24 dotazníků se 100 % návratností na skupinách pro vazebně stíhané muže a vazebně stíhané ženy ve Vazební věznici Olomouc a na specializovaných odděleních věznice Mírov. Z analýzy získaných dat z provedeného dotazníkového šetření vyplynuly následující skutečnosti, které se projeví jako nejvíce zásadní v rámci nutnosti poskytnout adekvátní informace pro tyto osoby.

Otázka zaměřující se na spíše nepravděpodobné přenosy odhalila zajímavou skutečnost, že téměř 1/3 dotazovaných

respondentů se domnívá, že HIV je v podstatě synonymum pro hepatitidu typu C. Při rozhovoru s vazebně stíhaným Zdeňkem odpověděl na možný přenos při rvačce: *„Při rvačce? To asi taky, známý se pobil a chytil to od něj, teď má to céčko taky.“* Další zajímavý fakt v rámci výsledků proběhlého šetření bylo zjištění, že jak mezi vazebně stíhanými, tak i mezi odsouzenými, nepanuje velká obava, že by se HIV dal přenést v rámci rvačky (jako nepravděpodobnou cestu přenosu ji označilo 7 z dotazovaných). Avšak možné riziko přenosu prostřednictvím krve vnímají téměř všichni, jelikož jako možnou cestu nákazy krevní transfuzí uvedlo 18 respondentů. I v této oblasti tak panuje mezi respondenty určitá dezinformovanost a to i vzhledem k faktu, že v ČR od roku 1987 k přenosu HIV tímto způsobem nedošlo. 10 respondentů v této souvislosti uvedlo, že krevní transfuze podléhají kontrole od roku 1987, nicméně 8 respondentů uvedlo, že se domnívá, že krevní transfuze podléhají kontrole až od roku 1995. Na otázku, zda respondent ví, nebo typuje odpověď na tuto otázku, uvedl: *„no, v 87 jsem se narodil, tak dejme tomu?“* O malém riziku možné nákazy prostřednictvím krevního přenosu svědčí i příběh, vazebně stíhaného, jež byl ve fázi velkého úpadku životního stylu, zejména díky užívání návykových látek. *„Já ti snad ani nemůžu říct, co se mi stalo. Jednou jsem chrápal s holkou, to jsem byl ještě v garáži. Byla pěkná a tak, víš, co myslím ne? Jenže měla krámy, ale tak to nevadí. No ale, když jsme skončili, byla krev úplně všude. Jenže byla zima a já jsem v garáži neměl jinou deku, tak jsem se do ní zabalil, vlastně mi to v bylo v tu chvíli úplně jedno.“* Vazebně stíhaná žena k otázce týkající se možné ochrany před nákazou virem HIV uvádí: *„Já nevím no, to je takové ..., Kolikrát kondom praskne. Moje nej kamarádka má to AIDS, kolikrát někomu dáš pus, zapomeneš. Já se těm lidem vyhýbám, stačí, že mám céčko.“*

Vazebně stíhané ženy považují vaginální styk za nejvíce rizikový v rámci přenosu HIV, na rozdíl od odsouzených mužů, u nichž převažoval jako nejrizikovější způsob anální styk. Pro ilustraci uvádíme výňatek z rozhovoru s vazebně stíhanou ženou, jež má hepatitidu typu C (zásadní rozdíl mezi HCV a HIV nevnímá): „*Spávám se všema, ale nikdo to ode mě nemá. Kdyby ale někdo přišel za mnou, tak nevím, co bych dělala. I moje přítelkyně má céčko, neřeším to.*“ Na otázku, zda o tématu s partnerkou hovořily a zda se zaměřily na možnosti ochrany, odpověděla následovně: „*Nebyl čas si o tom promluvit, nevím, zda má přítelkyně céčko, ale spala jsem se ženou, která céčko má. Bůh ví, zda ho má.*“

Kondom je všeobecně známý jako ochrana před možnou nákazou sexuálně přenosnými chorobami, kterou pro uživatele návykových látek zdarma distribuují programy zaměřené na tuto cílovou skupinu. Avšak femidom, jako možná alternativa pro ženy, se ukázal být mezi respondenty téměř neznámý. Pouze 6 respondentů uvedlo, že zná tuto ženskou ochranu pomůcku. Ještě více neznámý byl pojem chemsex, u něhož žádný respondent nedovedl říci, o co se jedná. Při následném rozhovoru zejména ženy nadchla možnost chránit se prostřednictvím ženského kondomu a všechny respondenty zaujalo, že sexuální styk provozovaný pod vlivem návykové látky má svůj název a zaměřuje se na bezpečnější chování při této aktivitě.

Poslední otázka dotazníku i následného rozhovoru zněla: „Týká se HIV i Vás?“ 2 respondenti uvedli, že se jich HIV týká. Jeden respondent uvedl asi ne a jeden nevím. Všichni ostatní se domnívají, že se jich HIV netýká. Vazebně stíhaná žena k této otázce uvedla: „*Ne, to vím na 100%, nestýkám se s individui a to je dobře.*“

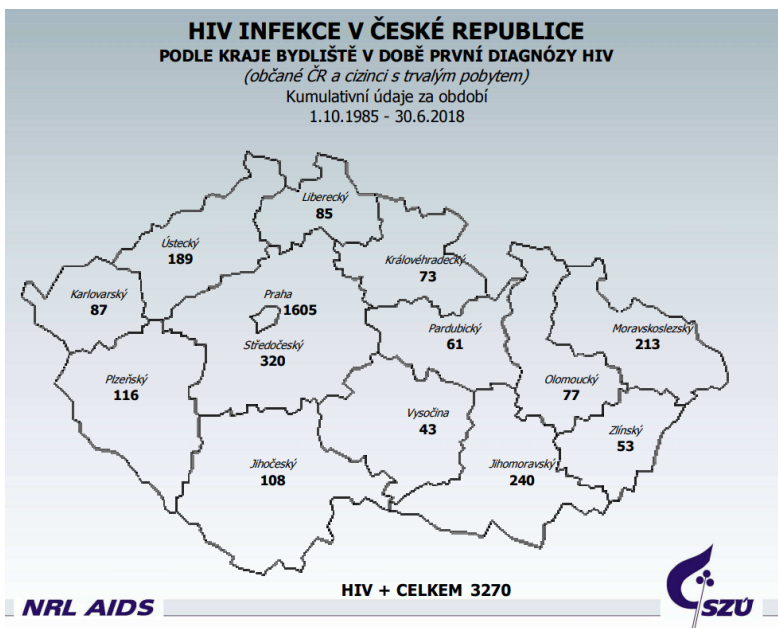
Fakt, že si někteří uživatelé návykových látek vždy nepřipouští možná rizika přenosu, svědčí i příběhy, které uváděli v rámci rozhovoru. *„Ivana ho dostala po mně, ale já jí to říkal a stejně si po mě vzala jehlu.“* (uživatel návykové látky, žloutenka typu C). *„Stýkal jsem se s individui, to vidím na kámošovi na charitě... Ale byl žlutej, přemýšlel jsem, co má. Dal jsem mu napít, ale pak jsem to vylil. Nenapil jsem se po něm.“*

Ani motivace ke změně v rámci sexuálního chování není u některých respondentů příliš pevná, většina z nich o tomto tématu ani doposud nepřemýšlela. *„Motivace na změnu v sexu? Tos mě překvapila, nikdy jsem to neřešila. Spíš by to byla pusa jen na rty, jazyk nikdy.“*

Jako zásadní se stále jeví prevence ve všech jejích úrovních a otevřeně hovořit o tématu HIV/AIDS. Při rozhovorech či besedách s uživateli návykových látek omezených na svobodě se jako zásadní jeví důraz na motivaci v rámci možné změny v sexuálním chování.

Přes to, že incidence HIV pozitivních v ČR neustále stoupá, povědomí mnoha lidí o této problematice je i přes její již poměrně dlouhé trvání takřka nulová. K 30.6.2018 bylo v ČR evidováno již celkem 3270 HIV pozitivních osob, z nichž 610 se již dostalo do stádia AIDS. Jako nejrizikovější skupina je při tom stále vnímána skupina mužů mající sex s muži. HIV pozitivita se však nevyhýbá ani ženám, stejně tak jako osobám ze všech společenských vrstev a nejrůznějšího vzdělání. Od roku 1986 je v ČR v souvislosti s HIV/AIDS evidováno již 289 úmrtí u HIV pozitivních osob. Přehlednou statistiku HIV pozitivních uvádí obrázek č. 1.

Obr. 1, HIV infekce v ČR

Zdroje

1. SZU 2018, *Zpráva o výskytu a šíření HIV/AIDS za rok 2018*. [online]. Praha 2018 cit. [1.7.2018]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/prevence/zprava-o-vyskytu-a-sireni-hiv-aids-za-rok-2018>.
2. WHITESIDE, Alan. *HIV and AIDS: a very short introduction*. Second edition. New York, NY: Oxford University Press, 2016. Very short introductions. ISBN 978-0-19-872749-1.
3. HUSA, Petr, Lenka KRBKOVÁ a Drahomíra BARTOŠOVÁ. *Infekční lékařství: učební text pro studenty*

všeobecného lékařství. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5660-2.

4. VÁLKOVÁ, Helena, Vratislava ČERNÍKOVÁ a Jana FIRSTOVÁ. *Aktuální otázky vězeňství*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. ISBN 978-80-7251-426-7.
5. RŮŽIČKA, Michal. *Krizová intervence pro speciální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3305-9.
6. MACH, Petr, Ondřej GRUSSMANN a Tomáš RIEGER. *Pracovní listy určené pro podporu prevence HIV/AIDS a rizikového sexuálního chování na základních a středních školách a v dětských domovech*. 2. vyd. Praha: Pro Českou společnost AIDS pomoc vydalo vydavatelství Centrum pro komunitní práci, 2014. ISBN 978-80-87809-10-5.

Kontakt

e-mail: bohanesova.anastazie@gmail.com